

Za upevnění kázně a snížení trestnosti v ČSLA

*Podplukovník JUDr. Václav Šedivý,
podplukovník JUDr. Zdeněk Lohnický*

Na základě usnesení PÚV KSČ „K některým naléhavým otázkám kázně v ČSLA“ ze 17. 11. 1964 věnovala redakce zvýšenou pozornost problémům, které se na tomto úseku v ČSLA v současné době řeší. Uveřejnila již články náměstka MNO generálmajora F. Šádka „Prvořadý úkol — každodenně upevňovat vojenskou kázeň“ a plukovníka J. Čepického „K usnesení o kázni“. Redakce zamýšlí pokračovat v uveřejnění článků tohoto zaměření a předpokládá, že s autory jednotlivých příspěvků uspořádá na závěr besedu. Její výsledky by měly přispět k hlubšímu pochopení diskutovaných otázek a koordinaci společného úsilí v dalším procesu upevňování kázně.

V tomto čísle uveřejňujeme článek pracovníků Hlavní vojenské prokuratury, obsahující některé základní údaje o stavu trestnosti a problémech souvisejících s tímto negativním společenským jevem, jakož i o nedostatecích při uplatňování Kázeňského řádu tak, jak se jeví ve výkonu funkce vojenských prokurátorů.

Z poznatků Hlavní vojenské prokuratury, které vyplynuly z rozboru a stavu vývoje trestné činnosti v čs. ozbrojených silách za uplynulé období, chceme poukázat na některé momenty, které je nutno brát v úvahu v boji proti kriminalitě. Hned v úvodu bychom však chtěli zdůraznit, že stav trestné činnosti nelze ztotožňovat s celkovým stavem kázně vůbec. Pokud budeme konstatovat, že některé druhy trestné činnosti mají vzestupnou tendenci, neznamená to na druhé straně, že úměrně tomu klesá stav kázně jako takové vůbec. Každý trestný čin nelze také dávat do souvislosti s celkovým stavem organizovanosti života v jednotlivých částech státu a s kvalitou organizátorské a výchovné práce velitelských a dalších orgánů. Nechceme také v žádném případě přehlížet, že za spáchání trestného činu odpovídá především každý jeho pachatel sám. U řady trestných činů však nacházíme buď větší či menší souvislost s prostředím, ve kterém pachatel žil a trestný čin spáchal, tj. s prostředím vojenským. Proto stav a vývoj trest-

né činnosti a její příčiny budou vždy jedním z důležitých signálů, poukazujících na mezery v našem společném úsilí a na potřeby zintenzívnění i zkvalitnění profylaktické činnosti všech zainteresovaných orgánů.

K některým závěrům na podporu usnesení PÚV KSČ ze 17. 11. 1964 docházíme z tohoto zjištěného stavu a vývoje trestné činnosti.

STAV A VÝVOJ TRESTNÉ ČINNOSTI

Zjistit stav trestné činnosti je složitý úkol již proto, že jde o společenský jev — tedy o takovou kategorii, která není snadno měřitelná. Vycházíme ze statistických údajů orgánů činných v trestním řízení, při jejichž hodnocení však nemůžeme přehlédnout některé důležité aspekty. Především musíme vzít v úvahu, že tyto údaje podchycují pouze trestnou činnost, která byla odhalena. Statistické údaje nám také ukazují pouze počet určitých trestných činů, avšak nemohou nám již poskytnout pohled na stupeň nebez-

pečnosti těchto trestných činů. Můžeme mít proto větší počet trestných činů určité kategorie, avšak jejich stupeň nebezpečnosti pro společnost nemusí být vysoký, a právě tak naopak. Nelze také vyloučit rozdílné hodnocení stupně nebezpečnosti trestných činů v konkrétních případech, zejména u těch, které je podle zákona možné řešit kázeňsky. Tímto vysvětlením dokumentujeme některé údaje o spáchaných trestných činech.

Na prvním místě je důležité zjištění, že **značná část trestné činnosti připadá na trestné činy vojenské**. Tyto trestné činy mají bezprostřední souvislost s výkonem vojenské služby. Vývoj v této oblasti ukazuje přehled odsouzených trestných činů (podíl z celkového počtu odsouzených trestných činů vyjádřených v procentech):

rok				
1959	1960	1961	1962	1963
% podílu				
29,6 %	35,0 %	41,3 %	49,1 %	50,4 %

Vývoj ve vztahu k hodnocení kázně je nepříznivý, neboť podíl odsouzených vojenských trestných činů se postupně zvyšoval.

Nejrozšířenější trestný čin je **svémocné odloučení**. V roce 1964 jich bylo žalováno o 19,1 % víc než v r. 1963. Zvláště nebezpečné formy svémocného odloučení vojáků, jako trestné činy **zběhnutí**, byly žalovány o 24,2 % víc, než v r. 1963.

Těchto trestných činů se dopustila zhruba polovina vojáků, kteří již byli soudně trestáni. Z okolností a podmínek, které ovlivňují páchání této trestné činnosti, a to i u osob dříve netrestaných a s dobrou pověstí, převažuje špatný výkon služby dozorcích orgánů, nedostatečný přehled o vojácích v době zaměstnání a zejména pak v době mimoslužební, nedostatečná kontrola při přemísťování, existence více propustkových knížek u jednotlivců apod. Z forem svémocného vzdání převažuje přímé opuštění jednotky.

Zběhnutí do ciziny je jen výjimečně motivováno nepřátelstvím proti socialistickému zřízení. Převažuje falešná romantika a zkrleslé názory o životě na Západě, někdy také strach z trestu.

V poměru k ostatním druhům trestné činnosti jsou rozšířeny **trestné činy smě-**

řující proti vojenské podřízenosti. Z nich jsou nejčastější neuposlechnutí rozkazu, urážky mezi vojáky, zprotivění a donucení k porušení vojenské povinnosti a násilí vůči nadřízenému.

Značnou měrou se na této trestné činnosti podílejí osoby již předtím soudně trestané. Např. v obvodu VVP Tábor spáchaly osoby, které lze považovat za recidivisty, trestný čin neuposlechnutí rozkazu v 58,3 %, trestný čin zprotivění v 56,1 %, trestný čin urážek mezi vojáky v 48,6 %. Více než polovina těchto trestných činů byla spáchána pod vlivem alkoholu. Bezprostředními motivy trestné činnosti jsou nechuť k vojenské službě, odveta za to, že napadený plnil řádně vojenské povinnosti, ojedinelé antipatie vůči velitelskému sboru, rovnost mezi druhy zbraní i ozbrojených sil apod. Záporný vliv má někdy i familiární přístup nadřízených k podřízeným a nedostatečné respektování a upevňování autority nižších velitelů ze strany nadřízených.

Větší skupinu tvoří **trestné činy porušení povinnosti strážní služby a trestné činy porušení povinnosti dozorcí služby**.

Zvýšil se počet žalovaných trestných činů proti majetku v socialistickém vlastnictví. Trestných činů **rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví** bylo žalováno v r. 1964 o 13 % víc než v r. 1963 a **trestných činů neoprávněného užívání věcí z tohoto majetku** (převážně nedovolené jízdy automobily) o 76 % víc než v r. 1963. Nejčastěji byly rozkrádány finanční prostředky, proviant a intendantní materiál. V řadě případů bylo rozkrádání umožněno nedostatečnou kontrolou.

Obdobně se zvýšil i počet žalovaných trestných činů proti majetku v osobním vlastnictví. Trestných činů **krádeže** bylo žalováno v r. 1964 o 43 % víc než v r. 1963 a **trestných činů neoprávněného užívání cizí věci** (většinou jízdy s odcizenými vozidly v osobním vlastnictví) bylo žalováno o 50 % více než v r. 1963.

Z obecné kriminality (trestná činnost mimo trestné činy vojenské) byly dále nejčastěji žalovány **trestné činy proti životu a zdraví**. Trestných činů úmyslného ublížení na zdraví (nejčastěji při rvačce) bylo žalováno o 88 % víc než v r. 1963.

Zvýšení počtu žalovaných trestných činů **ublížení na zdraví z nedbalosti** souvisí s dynamikou trestných činů spáchaných v souvislosti s dopravními nehodami. **Trestných činů spáchaných v dopravě** bylo žalováno o 24 % víc než v r. 1963.

Zvýšené pozornosti si zasluhuje **vývoj trestné činnosti páchané pod vlivem alkoholu**. Jestliže označíme rok 1962 podle počtu obžalovaných osob indexem 100, zvýšil se v r. 1963 stav na ukazatel 125 a v r. 1964 na 152. Z uvedeného vyplývá, že boj proti alkoholismu v ČSLA dosud nepřinesl žádoucí výsledky.

* * *

Trestná činnost je v našich podmínkách nejen závažný, ale i složitý problém z hlediska jeho řešení. Malé výsledky z boje s trestnou činností vojáků souvisí s příčinami a podmínkami konstatovanými ve zprávě k usnesení PUV KSČ ze 17. 11. 1964. Problém je již v tom, že vcelku dobře známe kriminalitu jako společenský jev, avšak zdaleka ne tak dobře známe všechny příčiny tohoto jevu. Proto bylo také uloženo vypracovat návrhy na vytvoření vědeckého systému hodnocení a zkoumání vývojových tendencí morálně politického stavu, kázně a trestnosti v armádě.*] V té souvislosti chceme upozornit na některé důležité momenty, které mají vztah k páchaní trestných činů.

PROBLÉMY TRESTNOSTI

I. A II. ROČNÍKU

Z počtu žalovaných vojáků v základní službě v r. 1964 bylo 35 % vojáků I. ročníku a 65 % vojáků II. ročníku.

V podílu počtu obžalovaných vojáků I. a II. ročníku je tedy určitý rozpor, neboť vojáci II. ročníku by měli mít vlivem vojenské výchovy a celého režimu vojenského života menší podíl na trestnosti. Hlavní příčina zjišťovaného negativního stavu je v tom, že organizace vojenského života a její praktické uskutečňování nepůsobí již na II. ročník tak, jako na ročník první. Daří se nacházet ve stanoveném režimu skuliny a stanovený pořádek porušovat, často beztrestně. V kasárnách se postupně vytváří nové sociální prostředí, kdy se jednotky dělí nejen na roty, čtyry, družstva apod., tedy sociologicky vzato na formální skupiny, ale i skupiny neformální, např. „bažanty a mazáky“, na skupiny se stejnými zájmy ve sportovní a kulturní činnosti

i v zábavě. V těchto sociálních skupinách se vytvářejí ze společenského hlediska někdy dobré, často však i špatné vztahy — zpravidla podle toho, kdo se dostává do čela těchto neformálních skupin. Zřejmě v tomto směru málo působí u některých jednotek velitelé. Zákonitě má vliv i dobrá nebo málo intenzivní činnost organizací ČSM. Jsou příklady, kdy narušený voják strhne ostatní k obdivu pro falešné kamarádství, falešné hrdinství apod. Přitom je samozřejmé, že k vytvoření těchto vztahů a poměrů je třeba určitého času a zraní. Proto se výsledky projevují především u vojáků II. ročníku, jestliže nesprávný vývoj není včas zaznamenán a jeho příčiny se neparalyzují.

Vezme-li se pak v úvahu ještě skutečnost, že právě vojáci II. ročníku plní různé samostatné úkoly, odvolují se na různá pracoviště a brigádnické výpomoci, je zřejmé, že zmíněné neformální vztahy se špatnými tendencemi se v takovém prostředí mohou ještě více rozvíjet, chybí-li zde víc než v normálním vojenském prostředí dohled nadřízeného, jeho vliv na kázeň apod.

Uvedené poznatky naznačují, v jakých základních směrech je nutno a také možno pracovat za snížení trestnosti II. ročníku, což ve svých důsledcích kladně ovlivní i trestnost I. ročníku.

TRESTNÁ ČINNOST A RECIDIVA

Z celkového počtu osob stíhaných v r. 1964 bylo 33 % osob, které již byly předtím soudně trestány. Podle počtu předchozích odsouzení lze uvažovat o hloubce společenské dezintegrace těchto osob i o předpokladech jejich reedukace. Zhruba polovina z nich byla předtím soudně trestána pro úmyslný trestný čin jednou, více než 40 % bylo předtím soudně trestáno 2—5krát a zbytek, tj. zhruba 5 %, tvoří osoby předtím soudně stíhané více než 5krát.

Z uvedených údajů vyplývá jeden důležitý závěr. **Většina soudně stíhaných osob nestála dosud před soudem a trestného činu se dopustila až teprve při výkonu vojenské služby.** To musí být vážným signálem ke zkoumání a důkladnému poznání všech příčin, které se k trestné činnosti těchto osob pojí. Další důležitý poznatek spočívá v tom, že část osob, které již předtím byly soudně trestány v civilním životě, pokračuje v páchaní

*] Lohnecký, Sedivý, Závěreček: Za zvědčení boje proti kriminalitě v ČSLA — Vojenská mysl, 1964, č. 6, str. 3—11.

Lohnecký, Sedivý, Závěreček: Příčiny mimořádných událostí a trestných činů — Lidová armáda, 1965, č. 15, str. 23—27.

trestné činnosti i během výkonu vojenské služby. Bude tedy důležité poznat všechny momenty, které k trestné činnosti vedou a které ji umožňují.

Ministerstvo národní obrany přijalo v posledním období některá opatření, která sledovala vytvořit lepší podmínky pro profylaktickou práci s odsouzenými osobami a ujednotit a zkvalitnit postup velitelských orgánů.

Mezi tato opatření patří především **Sb. nařízení a směrnice MNO č. 07/1963**, která obsahuje pokyny pro hodnocení branců, odvedenců a vojáků v záloze a jejich zařazování do útvarů ozbrojených sil. Pro profylaktickou činnost mělo zásadní význam zejména opatření, podle kterého je třeba zamezit koncentraci kádrově závadných odvedenců, především soudně trestaných a zabezpečit přísně jednotlivé zařazování odvedenců — příslušníků různých skupin — a těch odvedenců, kteří mají společnou trestnou činnost.

Sbírka nařízení MNO č. 8/1962 obsahuje samostatné pokyny pro preventivně výchovnou práci se soudně trestanými vojáky-recidivisty. Velitelům ukládá, aby lépe využívali kádrových materiálů, které útvarům předávají okresní vojenské správy při nástupu odvedenců k výkonu vojenské služby, a na základě znalosti těchto materiálů volili přísně individuální přístup k těmto jedincům, hluboce je poznali, správně a cílevědomě zaměřili politickovýchovnou práci k jejich převýchově. Velitelům bylo také uloženo, aby v tomto směru úzce spolupracovali i s místními orgány OVB.

Další opatření, které ukládá zlepšit výchovnou práci s vojáky odsouzenými civilními soudy před nástupem vojenské služby, je **Sb. nařízení a směrnice MNO č. 35/1964**. Velitelé zde byli podrobně seznámeni se zákonnou úpravou, zejména u trestů odnětí svobody uložených podmíněně a u trestů nepodmíněných do 6 měsíců, kdy byl odsouzenému vzhledem k nástupu vojenské služby výkon trestu odložen, aby mohli správně reagovat na případy, kde se i přes veškerou výchovnou péči velitelů, politických pracovníků a kolektivu jednotky nedosáhne nápravy a voják soustavně narušuje kázeň.

Důležité bude poznání a zevšeobecnění, jak se s těmito lidmi u útvarů a jednotek pracuje, jak je velitelé znají a v čem konkrétně spočívají úspěchy či neúspěchy v práci. V každém případě

je nutno odmítnout názory, že zejména 2—5krát trestaný člověk je již pro společnost a armádu ztracen, že zvýšená pozornost věnovaná takovému vojákovi je jen zbytečnou námahou a ztrátou času. K takovému konci dospějeme tenkrát, jestliže velitel pokládá takového vojáka za „pochoďující mimořádnou událost“, omezuje se na netaktické a netaktní osobní pohovory, vyhrožování prokurátorem apod., popřípadě používá-li chybné kázeňské praxe (přehlížení přestupků, aby voják nějak dosloužil, nebo ukládání nepřiměřeně přísných trestů i za prvý méně závažný přestupek). Jistě mají svůj význam i organizační opatření, tj. k jaké jednotce, k jakému druhu vojska, ale i k jakému veliteli a kolektivu je takový voják zařazen. Jsou předpokladem pro to další, tj. pro výchovnou práci v celém jejím komplexu — počínaje náplní pracovního dne, kvalitou a zajímavostí výcviku i ostatními zaměstnání a osobním příkladem velitele i kolektivu konče. Je možné uvést řadu příkladů, že dobrá, promyšlená a systematická práce přináší kladné výsledky.

K výcvikovým jednotkám vyššího vojenského učiliště ve Vyškově nastoupilo celkem 14 již dříve soudně trestaných osob, mezi nimi osoby trestané po výtržnictví, loupežné přeapod. Ani jeden z těchto vojáků nebyl během vojenské základní služby znovu před soudem. Výkon vojenské základní služby se skutečně důsledně organizovaným režimem sehrál svoji pozitivní úlohu.

Považujeme za nedostatek v dosavadním zkoumání problému recidivy v ČSLA, že nejsou přesné údaje o tom, kolik recidivistů nastoupilo k výkonu vojenské základní služby celkem a kolik jich z tohoto počtu odešlo do zálohy bez spáchaní trestného činu. Dosud nebylo možno tyto údaje seriózně zjistit již z toho důvodu, že osobní spisy vojáků neobsahují přesné údaje o počtu předchozích odsouzení z doby před nástupem vojenské základní služby. Ze závěrů průzkumu u několika útvarů a svazků (mimo silničního vojska) lze však důvodně usuzovat, že zhruba 1/4 až 1/3 dříve soudně trestaných vojáků se znovu dopustí trestného činu. Ostatní slouží s méně či více závažnými kázeňskými přestupky, popřípadě i trestnými činy, které lze vyřadit kázeňsky. Přitom nemalá část těchto vojáků koná službu dobře a někteří do-

konce vzorně. To je přesvědčivý argument, že s většinou těchto vojáků se pracovat dá.

Výsledky v převýchově lze dokumentovat příklady vojáků, nad nimiž se již „lámala hůl“. U útvaru v Bohdanči je zařazen vojn Z., který byl již 6krát soudně trestán – naposledy v r. 1959 6 lety odněti svobody. Celkem byl trestán odnětim svobody 10 let, vesměs za majetkové trestné činy. U útvaru se chová vzorně a velitelé s ním mají daleko méně výchovných problémů než s některými vojáky, kteří nastoupili k výkonu vojenské služby dosud netrestáni. Patří spolu s desátníkem K., který odpýkal trest 11 let odněti svobody za trestný čin protistátního charakteru, k nejlepším vojákům u útvaru a oba působí dobře i na kolektiv. Velitel útvaru nezustává v starých „osvědčených“ metod práce, ale studuje poznatky psychologie, pedagogiky a sociologie a vede k tomu i své podřízené.

Předpoklady redukce recidivistů nechceme v žádném případě idealizovat. Jsou podmínky, kde jsou předpoklady minimální, např. u tzv. přidružené výroby v silničním vojsku. Jestliže se zde narušený voják dostává při odvelení jednotlivě nebo v malých skupinách na různá pracoviště, často i do míst, kde není vojenská posádka a chybí sebemenší kontrola nadřízeného, nechybí již zpravidla nic k pokračování v trestné činnosti.

Jsou i případy, kdy velitelé věnují těmto vojákům spolu s dalšími orgány a kolektivem jednotky potřebnou péči, a přesto k úspěchu nevedou ani správně volené metody. To by nemělo nikoho odradit od dalšího úsilí a věst ke zkrácení názoru na práci s dalšími vojáky této skupiny.

U některých vojáků předtím vícekrát trestaných se v trestním řízení zjišťuje, že pro poruchy v jejich duševním stavu neměli být povoláni k výkonu vojenské služby vůbec. V některých případech mohly být vady zjištěny již v odvodním řízení. Z poznatků vojenských prokurátorů a soudů lze jen potvrdit správnost opatření, které vyplynulo z usnesení PÚV KSČ ze 17. 11. 1964, že je totiž nutno řešit problém odvelenců s vážnými zdravotními závadami a duševními poruchami. Přikláníme se k názorům řady velitelů a dalších orgánů, že pro důkladné poznání branců a správnost jejich zařazení a dosažení úspěchů ve zvládnutí bojové tech-

niky se nelze obejít bez minima psychologického a podle potřeby i psychiatrického vyšetření. Tím by se začal řešit i problém branců, na který z poznatků justičních orgánů poukazujeme.

TRESTNÉ ČINY PÁCHANÉ POD VLIVEM ALKOHOLU

Jestliže posuzujeme úspěšnost protialkoholního boje z hlediska dynamiky trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu, musíme konstatovat, že se dosud přijatá opatření nesetkala s potřebnými výsledky. Počet stíhaných osob pro trestné činy pod vlivem alkoholu se v posledních letech stále zvyšoval.

Závažné je zjištění, že pro trestnou činnost pod vlivem alkoholu byli žalováni i vojáci z povolání. Z toho vyplývá, že část příslušníků velitelského sboru nevzala boj proti alkoholismu za svůj vlastní úkol, ale sama šla špatným příkladem. Netečností části velitelů k této problematice i špatný příklad podstatně zeslabuje účinnost protialkoholního boje.

Nadměrná požívání alkoholu krajně nepříznivě působí na vojenskou kázeň. Největší podíl alkoholu je u trestných činů násilné povahy, to je zřejmě důsledek zvýšené agresivity pachatelů vyvolané požitím alkoholu.

Pod vlivem alkoholu byla spáchána v roce 1964 řada závažných trestných činů. Z mnoha případů (i méně závažných) lze přitom vyvodit, že pachatel by se ve střízlivém stavu takové trestné činnosti vůbec nedopustil i v případě, že jde třeba o morálně narušenou osobu. Pro názornost uvádíme některé příklady.

Alkohol byl ve značné míře příčinou vážné mimořádné události v Holýšově, kde došlo k potyčkám a rvačkám mezi příslušníky v. ú. 8005 a příslušníky silniční jednotky z téže posádky v místním hostinci. Příslušníci silniční jednotky poté přepadávali příslušníky v. ú. 8005 vracející se do kasáren a ti na oplátku organizovali útok několika desítek příslušníků útvaru 8005 na ubikaci silniční jednotky, která byla zdemolována. V pozadí této události byly delší dobu napjaté vztahy mezi příslušníky zmíněného útvaru a silniční jednotky. Výtržnosti se zúčastnilo více než 100 vojáků, přičemž 12 jich bylo zraněno.

Dva vojáci se vraceli v podnapilém stavu ke svému útvaru v Drhovicích.

Cestou přišli ke hřbitovu, unikli dounitř a povelím nebo rozbitím 23 pomníků jej zpusťovali. Zpusťovali škodu ve výši 19 000 Kčs. Kromě toho povelili rozcestník a rozbili vývěsní skříňku. Jejich jednání vyvolalo značné rozhořčení obyvatelstva. Jeden z pachatelů byl naprosto řádný voják.

Převážná většina trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu má svůj vážný odraz nejen v boji za upevnění kázně a bojeschopnosti armády, ale i v úsilí o upevňování spojení armády s civilním obyvatelstvem. Zvláště násilné trestné činy, výtržnosti na veřejnosti a rvačky vyvolávají nepříznivé nálady mezi obyvatelstvem a zkrslují jejich názory na kázeň a armádu vůbec.

Vojín G. a H. se bez povolení vzdálili do restaurace v Zákupcích, podnapili se, odmítli splnit rozkazy důstojníků k návratu do kasáren, v restauraci obtěžovali přítomné občany, brali jim cigarety, pivo, a když pak byli hlídkou z restaurace vyváděni, kladli jim odpor a hrubě nadávali. To u přítomných občanů vyvolalo značné pohoršení.

Svobodník K., vojín D., M., a F. a desátník L., příslušníci v. ú. 1745 Bor u Tachova, se v obci Kunderatice ve večerních hodinách podnapili a pak společně napadli a zbilí několik příslušníků sousedního útvaru, napadali jednotlivě civilní osoby, ničili cizí majetek a dopustili se hrubé výtržnosti. V tomto počínání pokračovali i v další obci, kde rozbíjeli okna a poškodili traktor.

Zkušenosti ukazují, že trestné činy pod vlivem alkoholu páchají jednak vojáci, kteří získali návyk nebo alespoň sklony k požívání alkoholických nápojů většinou již v občanském životě a jen zřídka během vojenské služby. Dále ve větším počtu vojáci, kteří se opijí jen příležitostně, zpravidla ve společnosti kamarádů.

Boj proti alkoholismu vyžaduje u první skupiny především soustavnou individuální výchovu, zaměřenou k odstranění těchto návyků, někdy však i použití příslušných léčebných metod. U obou skupin pak upevňování organizovanosti života v jednotkách a především zlepšování kulturního a sportovního využití, prohlubování práce společenských organizací, propagační činnost hlavních lékařů útvarů apod.

Vojáci se v poměrně velkém rozsahu mohou nekontrolovaně vzdálit od jednotek — především v důsledku špatného výkonu služby dozorčími orgány, které ještě tato svémocná vzdálení kryjí. Při svémocných vzdáleních dochází zejména k návštěvám hostinců a požívání alkoholických nápojů.

Dosud se nepodařilo dosáhnout většího zapojení organizací ČSM do boje proti alkoholismu. Přitom kolektiv jednotky má větší možnost než kdokoli jiný výchovně v tomto směru působit na jednotlivce, zabránit mu v nadměrném požívání alkoholu apod.

Významnou úlohu v boji proti alkoholismu může sehrát prostředí, v kterém vojáci žijí. Život ve špatných ubytovacích podmínkách, častá rozvelenost na malé skupiny nebo po jednotlivcích, přidělování vojáků na vzdálená pracoviště bez náležitých kontrol, to vše vytváří podmínky pro požívání alkoholu vojáky. Zkušenosti z odvelení vojáků na pracovní výpomoci v roce 1964 to potvrdily.

Je třeba také zajistit, aby voják měl po splnění služebních úkolů v kasárnách takové prostředí, které by mu zaručovalo klid a odpočinek, aby nebylo zbytečně narušováno jeho osobní volno apod. Jinak je zcela přirozené, že se voják snaží uniknout z prostředí, kde takové podmínky nemá.

Na snížení počtu trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu se musí výrazně podílet posádková služba, zejména velitelé posádky svými organizačními opatřeními při zajišťování celkového režimu života vojáků v posádkách, organizací jejich kulturního využití, a to i v součinnosti s veřejnými orgány. Výraznější roli mohou sehrát též pořádkové hlídky posádky a hlídky automobilní inspekce, především taktickými, ale zároveň energickými a zejména včasnými zásahy. V tomto směru jsou stále nedostatky a trestná činnost, zejména násilného charakteru nebo proti vojenské podřízení a cti je někdy podnětána právě jen nepřilehavě mírným zásahem kontrolních orgánů nebo pořádkové hlídky.

Účinnost boje proti alkoholismu závisí na osobním postoji velitelů útvarů a náčelníků posádek vůči tomuto nešvaru. U těch útvarů, jejichž velitelé vedou vůči projevům alkoholismu nekompromisní boj, se alkoholismus nevyskytuje. Naproti tomu tam, kde velitel je k těmto otázkám benevolentní anebo kde dokonce

sám inklinuje k požívání alkoholických nápojů, je nadměrné požívání alkoholu rozšířeno.

UPLATŇOVÁNÍ KÁZEŇSKÉHO ŘÁDU

Usnesení předsednictva ÚV KSČ ze 17. 11. 1964 kritizuje úroveň kázeňské praxe a ukládá ji zlepšit, stejně jako preventivní činnost při upevňování kázně; současně požaduje vytvářet veřejné mínění proti nekázní a vést rozhodný boj proti jejím stálým narušovatelům.

Četné poznatky vojenské prokuratury potvrzují důvody této kritiky. Za základní nedostatky při uplatňování kázeňské praxe považujeme tu skutečnost, že dosud — tuto nepřijemnou skutečnost je nutno konstatovat — někteří velitelé přistupují k uplatňování Kázeňského řádu ne jako k prostředku shromažďujícímu neúčinnější cesty a prostředky k správné výchově podřízených, nýbrž jako k pouhému sazebníku kázeňských oprávnění odměňovat a trestat. Tento stav způsobuje, že často chybí spolehlivé podklady pro odpovídající výchovné rozhodnutí, nedoceňuje se význam a míra společenské nebezpečnosti vojenských trestných činů ředitelných kázeňsky, trpí se nedostatky ve výkonu trestu, především z hlediska jeho neodvratitelnosti, důslednosti a přísnosti při plném zajištění lidské důstojnosti a zdraví potrestaného. Nerespektování platné právní úpravy vede v ojedinělých případech k projevům svévole a šikanování podřízených.

Tyto základní nedostatky vedly k tomu, že činnost vojenských prokurátorů byla orientována ve větší míře do oblasti dozoru nad zákoností při uplatňování kázeňského práva. Cílem bylo zjistit, co snižuje účinnost kázeňské praxe a jaké jsou příčiny tohoto negativního jevu. Zobecněním získaných poznatků bychom chtěli přispět k zaměření pozornosti vyšších velitelských a stranickopolitických orgánů na ty problémy, které se nám jeví z hlediska našich zdrojů poznání jako důležité.

KÁZEŇSKÉ ODMĚŇOVÁNÍ

Většina velitelů a náčelníků užívá v této oblasti kázeňské praxe svých pravomocí v souladu s KŘ. Přispívá tak k dosažení sledovaných cílů — totiž povzbudit zasloužilé vojáky k dalšímu vzornému plnění povinností a úkolů a působit na kolektiv jednotky, aby se všichni její

příslušníci snažili přiblížit vynikajícím jednotlivcům. Přitom se však projevují v některých směrech i základy, které ve svých důsledcích tento výchovný efekt snižují.

Úvodem k těmto problémům je třeba zdůraznit, že k upevnění kázně nepříspěje vždy **mnohost odměn** (každý voják základní služby byl v roce 1964 odměněn 4,2krát). Tento stav vede mnohdy k snižování skutečné jejich efektivity, zejména tehdy, když se u jednotlivce hromadí stále jeden druh odměny. Počet srovnání jednotlivých druhů odměn např. přesvědčivě ukazuje, že značnou část tvoří pochvaly (v roce 1964 v ČSLA celkem 50 %). **Stereotypnost** takového odměňování, tzn. soustavně opakované pochválení vojáka zpravidla vede k hostejnému přijímání této odměny vojákem i kolektivem jednotky.

Tak např. u v. ú. 3867 Kolín bylo zjištěno, že voják J. byl jako řidič tanku v době od 5. 11. 1963 do 20. 2. 1965 celkem 18krát odměněn — vždy pochvalou. Kázeňsky trestán nebyl. Nesprávná stereotypnost v udílení odměn vojákům se projevila u příslušníků TOP (vojín S. 13 pochval a voják M. rovněž 13 pochval).

Typické je, že v roli „odměňujících“ vystupují převážně nižší velitelé. Na první pohled by se zdálo, že je to příznivý stav přenášení kázeňské pravomoci na ty velitele, kteří své podřízené dobře znají. Věc má však jeden háček. Taková praxe je obvykle reakcí na jednotlivý čin vojáka a postrádá článkem 18 KŘ požadované celkové zhodnocení výkonu služby vojáka. Že se odměny neudělují za trvale dobrou práci za určité období vyplývá i z toho, že nejednou dochází u těžce osoby k častému střídání odměn a trestů v krátkých časových intervalech.

Tak např. svobodník B., v. ú. 9108 Znojmo, byl 4. 1. 1965 velitelem roty potrestán podminěným trestem. 9. 1. 1965 dostal od velitele čtyř pochval, 13. 1. 1965 jej též velitel čtyř potrestal 2 nepovolenými vycházkami. 25. 1. 1965 dostal pochvalu velitele stráže a 27. 1. zahlázení trestu uloženého velitelem roty. Již 6. 2. byl však velitelem čtyř trestán přísnou důtkou a 10. 2. týměž funkcionářem odměněn. 19. 3. byl potrestán velitelem roty 4 dny vězení po službě a 2. 4. mu velitel roty zahladil jeden z dříve uložených trestů.

Za pozoruhodný lze považovat námět, podle kterého by došlo k jisté regulaci záplavy „pochval“ nižších velitelů tím, že by svou kázeňskou pravomoc uplatňovali po domluvě s vyšším velitelem. Jednou z účinných cest je návrh na udělení odměny vyšším nadřízeným, pokud kázeňská pravomoc nižšího nadřízeného je nedostačující (čl. 20 KR).

Další masovou odměnou je **udělení volna k opuštění posádky do 2 dnů** (v roce 1964 téměř 1/4 všech odměn). Jde o odměnu velmi populární a vojáky základní služby žádanou. Značná přitažlivost odměny je jistě velmi kladným znakem, neboť její dosažení je podmíněno vzorným plněním služebních povinností. Bohužel některé nedostatky zasahují rušivě do její efektivity. Jde především o to, že někdy je formou této odměny řešena osobní situace vojáka. Dochází tedy k udělení odměny ne na základě zásluhy, nýbrž v důsledku závažné potřeby vojáka. Vedle tohoto zásadního nedostatku jsou i další nesprávnosti. Nejzávažnějším nešvarem jsou „černé opuštěky“, tj. udělení volna k opuštění posádky bez uveřejnění v rozkaze a bez zápisu v záznamech o odměnách a trestech, pouhým zápisem do propustkové knížky. Tyto „odměny“ udílí i nepřislušní velitelé, jako např. velitelé rot. Vojáci jsou přitom zkracováni o finanční náležitosti za dny volna.

Např. u v. ú. 7500 Jindřichův Hradec bylo zjištěno, že příslušníci rot dostali podle ZOT 13krát volno k opuštění posádky. V propustkových knížkách však bylo zjištěno dalších 17 těchto odměn v ZOT nezapsaných. U čtyř chemického průzkumu bylo v ZOT 9krát volno k opuštění posádky, v propustkových knížkách je jich zapsáno 12. Ještě výraznější byl tento rozdíl u příslušníků ošetrovny. Podle ZOT dostalo 7 příslušníků ošetrovny volno k opuštění posádky celkem 3krát, podle propustkových knížek 22krát. U TOP bylo volno k opuštění posádky uděleno podle ZOT 42krát, podle propustkových knížek však 76krát.

K dalšímu porušování KR dochází v tom, že v rozporu s čl. 22 je na cestu poskytováno delší volno, než je nezbytné. Tím dochází k nedůvodnému prodlužování skutečného volna a k zvýhodňování této kázeňské odměny.

V kázeňské praxi se často opomíjí celá škála odměn, stanovených KR. To znemožňuje uplatňovat zásadu poslou-

nosti v zájmu maximálního výchovného působení na jednotlivce i kolektiv jednotky. Nedostatky, z nichž řada netkví jen v subjektivních nedostatcích odměňujících velitelů a náčelníků, dokumentují, že bude potřebné promyslet, teoreticky zdůvodnit a v praxi prověřit řadu aspektů společensky nejprospěšnějších metod a forem kázeňského odměňování. Půjde např. o odstranění dosavadní stereotypnosti, o odměňování vojáka z hlediska celkového výkonu služby, zhodnocení možnosti udílet věcné nebo peněžité dary, docenění tzv. morálních odměn (oznámení vzorného plnění vojenských povinností, vzhovování osobního snímku odměněného vojáka vyfotografovaného před rozvinutou zástavou, zapsání do knihy cti nebo do kroniky), vyřešení doznávajících názorů na dodržování jakési číselné „relace či proporce“ mezi odměnami a tresty, zdůraznění významu zaházení kázeňského trestu před uplynutím předepsané doby apod.

KÁZEŇSKÉ TRESTÁNÍ A VÝKON TRESTU

V posledních třech letech stoupají počty kázeňských trestů. Nechceme hodnotit, zda je to proto, že se vyskytuje více kázeňských přestupků, či je to důsledek přísnější kázeňské praxe velitelských orgánů. Je-li však nutno konstatovat, že v roce 1964 byl potrestán v průměru každý voják základní služby 1,5krát, jistě se shodneme se čtenářem, že je to závažný negativní signál. Tento hrubý údaj může vyvolat dojem, že nemáme netrestaných vojáků základní služby. Je nutno ovšem uvést, že obvykle bývá u jednotky několik takových „es“, která průměrnou úroveň kázeňské trestnosti na hlavu podstatně zvedají. Přesto však je tento globální údaj vážný. Pozornosti si zaslouží o to víc, že mírnější tresty jako důtka a přísná důtka mírně klesají, zato však zřetelně rostou tresty nepovolení vycházky a vězení. Při těchto úvahách jde o ujasnění problému v souvislosti s kázeňským trestáním, jak se nám daří či nedaří plnit tu část usnesení předsednictva ÚV KSČ ze 17. 11. 1964, ukládající vytvářet veřejné mínění proti nekázní a vést rozhodný boj proti jejím stálým narušovatelům.

Polemicky postavena by snad mohla tato otázka znít, zda mnohostí uložených kázeňských trestů nepodkopáváme sílu veřejného mínění (přibližně početní zúže-

ní okruhu netrestaných vojáků, kteří jsou morálně oprávněni páchat přestupky (od-suzovat) a zda se daří izolovat krajně neukázně jedince.

Poznatky vojenských prokurátorů je, že se stále často **zaměňuje povinnost ne-nechat bez povšimnutí ani jediný pokle-sek podřízených s povinností za každý přestupek uložit kázeňský trest.** Přitom čl. 25 KR dává tři možnosti, jak reagovat na porušení kázně a pořádku: připome-nout služební povinnost, uložení kázeň-ského trestu a veřejné projednání pře-stupku. I když z prokurátorských poznat-ků nelze dokumentovat plnění první mož-nosti, je známo, že řada nadřízených tuto funkci neplní (a nejde jen o ruce v kap-sách, nezdravení apod.). Velmi málo se užívá možnosti veřejného projednání, i když jeho přínos ve výchovném půso-bení na kolektiv jednotky je nepochybný. Mně se vtírá vzpomínka na bývalé dů-stojnické čestné soudy, s nimiž byla učiněna řada velmi dobrých zkušeností a přesto „zašly na úbytě“ patrně proto, že příprava a jednání byly pracné a ná-ročné, a podle některých názorů bylo možno dosáhnout stejného cíle — uложе-ní kázeňského opatření — jednodušším a rychlejším rozhodnutím příslušného nadřízeného. A snad tyto obtíže spojené s malými zkušenostmi vedou k tomu, že je tak málo využíváno účinného prostřed-ku působení na jednotku — veřejného projednávání přestupku.

Při ukládání kázeňských trestů se již nevyskytují krajní případy porušení zá-kladních principů kázeňského práva, i když v myšlení dosud přetrvávají takové zásady, jako „kolik mám — tolik dám“ a podobné. Vyskytují se však nedostatky, které snižují účinnost kázeňské praxe a ve svých důsledcích pak celého výchov-ného úsilí. K nejzávažnějším patří

- soustavné kázeňské trestání noto-rických narušitelů kázně, aniž je při-stoupeno k soudnímu postihu;

- kázeňské vyřizování trestných činů, které přísluší projednávat soudy;

- kázeňské vyřizování trestných činů nepříslušnými veliteli;

- neřešení kázeňských přestupků;

- opomíjení zásad pro udělování ká-zeňských trestů, zejména zásady gradace kázeňských trestů.

Jistě nelze dobře hodnotit jako roz-hodný boj proti stálým narušitelům kázně u v. ú. 5984. Tak např. vojin H.

byl 23krát kázeňsky potrestán, značný počet vojáků byl potrestán 10krát i více. Přitom u tohoto útvaru nejsou ojediněle případy, že vojáci jsou trestáni 3krát i 4krát během jednoho měsíce. Řada ká-zeňsky vyřizovaných přestupků u těchto notorických narušitelů kázně má však již intenzitu trestného činu. Tak např. u zmíněného voj. H. z 28 kázeňských přestupků šlo v 10 případech o vojenské trestné činy. Vojin K. se dopustil 8 vo-jenských trestných činů, vojin R. 6. Je pochopitelné, že za tohoto stavu výchov-né působení represivních opatření se máji účinkem.

Přes veškeré úsilí se stále nedaří prosadit zákonem a přílohou 6 KR poža-dovanou zásadu, že určité vojenské trest-né činy smí vyřizovat jen velitel útvaru a velitelé a náčelníci na jeho úrovni po-stavení a vyšší, a že toto oprávnění se vztahuje výhradně na stanovené trestné činy (v příloze 6 KR jsou uvedeny v rá-mečku). Rovněž jen velitelé uvedených stupňů mohou vyřizovat provinění podle zákona č. 38/61 Sb. a přestupky podle zákona č. 60/61 Sb., jak je také podrobně rozvedeno v příloze 6 KR. Poněvadž je přes rámec tohoto článku podrobně tuto problematiku rozebírat, odkazujeme na publikovaný rozbor v Bojové přípravě č. 7/1963.* Jsmě toho názoru, že všich-ni velitelé a náčelníci — od velitelů pluků výše — by měli tuto část KR beze zbytku zvládnout a důsledně ji v praxi vlastní i podřízených prosazovat v zájmu upevňování kázně a zákonnosti a odstra-ňování podmínek a příčin trestné čin-nosti v ČSLA.

Byly zjištěny případy, že nejsou řeše-ny některé případy nekázně, ačkoli byly spolehlivě zjištěny a písemně dokumen-továny. Tento nešvar závažným způsobem narušuje úsilí za upevnění kázně, protože vyvolává v myšlení vojáků, majících sklon k neukázněnosti, dojem, že jejich přestupek zůstane bez povšimnutí; nevy-tváří se přesvědčení důslednosti a neod-vratitelnosti postihu.

Tak např. u v. ú. 8200 Domažlice bylo při prověrce zjištěno, že záznamy pořá-dkových hlídek o zjištěných přestupcích vojáků na veřejnosti zůstávají nevyužity, velitelé jednotek se o nich nedovídati a pachatelé nejsou postihováni.

* J. Lohnický, Sedivý: Velitel vyřizuje trestné činy, provinění a přestupky — Bojová příprava, 1963, č. 7, str. 55—58.

Proveřky u v. ú. 9664 Č. Budějovice a 9378 Č. Krumlov dokumentovaly, že ani přestupky v knize hlášení dozorcůho útvaru, nebo v knize o předání a převzetí služby nejsou do důsledku řešeny. Byla zjištěna celá řada případů, že i hrubá porušení kázně zůstávají bez trestu. Takový postup vede k vytváření přesvědčení, že odhalení přestupku a potrestání je věci náhody a může přímo vést k opakování.

Rovněž u provozních jednotek vojenského leteckého učiliště z denního hlášení a ze strážních výkazů bylo zjištěno, že příslušníci těchto jednotek se dopustili řady přestupků, popřípadě trestných činů, z nichž nebyly vyvozeny žádné důsledky. Jako příklad možno uvést: voj. M. se choval drze k veliteli stráže dne 27. 11. 1964 při nástupu kázeňského trestu. Dne 3. 12. 1964 se vrátil z vycházky o 50 minut později a konečně dne 12. 12. 1964 jako strážný opustil stanoviště. Všechny tyto případy zůstaly neřešeny. Obdobně voj. D. dne 9. 12. 1964 přišel o 4 hodiny později z volna k opuštění posádky. Ani tento případ nebyl řešen. Dále bylo zjištěno ze strážních výkazů, že voj. P. opustil strážní stanoviště a spal v místnosti tak tvrdě, že se neprobudil, ani když mu vzali jeho výstroj. Obdobně voj. K. opustil strážní stanoviště. Tyto případy nejenže nebyly předány prokuratuře, ale nebyly řešeny ani kázeňsky.

Naproti tomu u v. ú. 9708 Znojmo je zajištěno, že hlášení pořádkových hládek budou zapsána do knihy hlášení dozorcůho útvaru. Velitelé praporů a rot jsou povinni každodenně při příchodu do zaměstnání do záznamu nahlédnout, vyznačit přestupky svých příslušníků a doložit veliteli útvaru jejich řešení.

Mnoho nedostatků — které z nejasností a nahodilosti a malé uvážlivosti při volbě konkrétního výchovného prostředku vůči neukázněnému vojákovi — je v **posloupnosti kázeňských trestů a jejich gradaci ve smyslu čl. 49 KR.**

U v. ú. 5984 byl voják H. v době od 9. 10. 1964 do 7. 4. 1965 celkem 8krát kázeňsky trestán. Ve všech případech mu byl uložen trest nepovolení vycházek: v prvních dvou případech 3 dny, v dalších dvou 7 dní, dále 5 dní, potom 7 dní a nakonec 3 dny nepovolení vycházek. Přitom byl trestán za přestupek ve strážní službě, který je nutno hodnotit jako trestný čin. Rovněž voják R. nebyl trest-

ty ukládány podle zásad hl. 7 KR. Tak např. dne 3. 2. 1965 byl potrestán 21 dny nepovolení vycházek za nedbalé plnění svých povinností. Dne 18. 3. 1965 za stále neplnění svých povinností byl potrestán jen 7 dny nepovolení vycházek. Koncem listopadu 1964 byl trestán za špatný výkon strážní služby 21 dny nepovolení vycházek. O měsíc později své jednání opakoval a dostal pouze 7 dní nepovolení vycházek. Stejně tomu bylo i u vojína Č., který dne 11. 2. 1965 dostal kázeňský trest 5 dní nepovolení vycházek za špatnou péči o zbraň. O 4 dny později se dopustil téhož přestupku a byl potrestán pouze přísnou důtkou.

Tento postup nutí k závěru, že trestající velitelé nedostatečně zvládli či málo respektují požadavky hlavy 7 KR, která stanoví poměrně přesná a instruktivní pravidla pro ukládání kázeňských trestů. Minimálně však svědčí o tom, že trestající nenahlédli do záznamů o odměnách a trestech, ačkoli jim tuto povinnost výslovně ukládá čl. 50 KR. Jejich řádné vedení není tudíž záležitostí pouze administrativní, nýbrž **má důležitý věcný význam pro správné uplatňování kázeňské praxe.**

Velmi závažný stav je na úseku **výkonu kázeňských trestů.** Nejde jen o pouhé materiální podmínky — jako je kapacita, vybavenost a hygiena věznic. I když jsou tyto otázky důležité, hloubkou svého významu je převyšuje problém **režimu výkonu trestu.** Nejzávažnějším nedostatkem je **nedůslednost** v tom, že uložený kázeňský trest není odpykán, i když nevzniknou objektivní podmínky pro jeho nevykonání (čl. 63, 15 b KR). Tak jsou zjišťovány případy, že vojákům potrestaným nepovolením vycházek je vycházka běžně povolována.

Daleko závažnější situace je u **trestu vězení.** Někteří velitelé se uchylují k takovému „řešení“, které v sobě obsahuje značnou dávku nedůslednosti a malého respektování požadavků řádů. Ojedinelé se neukládají kázeňské tresty za závažné přestupky z toho důvodu, že trest vězení by znamenal vyřazení vojáka z plnění stanovených úkolů. Mnohem častěji jsou však zjišťovány případy, kdy není potrestán **k výkonu trestu přidrž.** Nejde v těchto případech o ojedinelé neodpykání kázeňského trestu z důvodů opominutí (např. pro špatnou evidenci uložených trestů), ale u těchto jednotek jde o systém, kterým velitelé řeší svízelnou kádrovou situaci.

Tak např. v minulém roce bylo zjištěno, že jen za krátké období prokurátorské prověrky u v. ú. 4453 nebylo odpykáno 6 trestů vězení a vězení po službě, u v. ú. 6991 – 16 a u v. ú. 8682 dokonce 25. Prokuratura tyto poznatky rozebrala, velitele písemně upozornila a vypracovala souhrnné upozornění pro velitele v. ú. 8271. V letošním roce při kontrolní prověrce u v. ú. 8682 bylo zjištěno dalších 8 neodpykaných trestů. Uvedené poznatky dokazují, že jde o zavedený systém.

Další nedostatek, který narušuje výchovné poslání výkonu trestu, je **pracovní režim ve věznicích**. Z vězení se někdy stává milý a vhodný odpocínek a prostředek úniku před namáhavým výcvikem. Spojí-li se s těmito výhodami ještě řádům se příčí **zmírnění režimu ve věznicích**, přestávají vůbec existovat základní předpoklady pro to, aby výkon trestu na potrestaného vojáka alespoň zčásti působil výchovně. Tento stav zvyšuje často falešné kamarádství mezi potrestanými a strážnými.

Např. u v. ú. 8005 Holýšov měli potrestaní u sebe zábavné časopisy, peníze apod. Na celách měli větší počet příkrývek, než stanoví řád, v příkrývkách poschovávali zábavnou literaturu a výstřižky z módních časopisů. U v. ú. 9376 Vimperk měli potrestaní mimo jiné i hrací karty. Cely vězení u tohoto útvaru nelze často vůbec ani zamýkat.

Dne 8. 2. 1965, před 22.00 hodinou, uprchl z výkonu kázeňského trestu vězení voják Š. Téhož dne byl zadržen v Park-hotelu Terežín dozorcím posádky a vrácen do věznice. Dne 15. 2. 1965 asi v 19.00 hod. uprchli potrestaní vojáci H., F. a S. Jejich trestná činnost byla navíc ovlivněna podnapitostí některých potrestaných, kteří během výkonu trestu pili v Armě. Velitel stráže připustil, aby jim staršina jednotky vyplatil služné a potrestané do Armády z vězení pustil.

Řada nepřesností je v **přidržení vojáků k nahrazování zameškané služby podle předpisu Dop1-1.1**. U neukázněných jednotlivců mizí i poslední zbytek zábran k páchaní přestupků, vyúsťujících často v trestnou činnost. Tomuto stavu napomáhají i četné nedostatky ve vedení evidenčních pomůcek a záznamů.

Nedostatky vrcholí v některých případech **ve svévoli a projevy nejružněj-**

ších šikan, kterých se dopouštějí především nižší velitelé vůči podřízeným a vojáci 2. ročníku vůči příslušníkům 1. ročníku. I když tyto případy nejsou časté, jsou závažné v každém svém jednotlivém projevu, protože se hrubě příčí socialistickému charakteru naší armády. Proto také uvádíme některá fakta, abychom ukázali nezbytnost vymýcení tohoto nešvaru.

Příslušník v. ú. 7765 Prešov se dopustil trestného činu svědomitého odloučení mj. v důsledku nesprávných výchovných metod poddůstojníků. Šetřením bylo zjištěno, že instruktori nováčků, poddůstojníci základní služby, nařizovali noční neplánované poplachy. Před jejich vyhlášením rozházeli vojákům jejich osobní věci na hromadu, nařizovali přibíhat do plně plné cihly za každou chybějící věc atd. V nočních hodinách nařizovali také neplánované pochody. Časové limity na oběd zkracovali, takže někteří z vojáků se před nástupem do zaměstnání nestačili ani najíst. Nařizovali i tzv. individuální poplachy atd. Vojáci základní služby se těmto metodám nebránili a uložené příkazy plnili. Ke stížnostem nedocházelo zřejmě z obavy před ještě horšími následky. Ani funkcionáři ČSM o těchto metodách neinformovali velitele a stranickopolitické orgány.

U v. ú. 5936 Klecany používal staršina rotý svobodník D. vůči vojákům 1. ročníku násilí zejména v noci, kdy se vracel podnapilý z vycházky.

Všechny podobné případy si zaslouží zmínky zejména z toho důvodu, že vycházejí najevo teprve s velkým časovým zpožděním a jen málokdo z postižených nebo i z ostatních příslušníků kolektivu najde odvahu, aby na ně upozornil včas. Souvisí to samozřejmě velmi vážně s otázkou důvěry vůči velitelským a politickým orgánům.

Dne 5. 11. 1964 došlo k pokusu sebevraždy voj. P. u v. ú. 6184 Písek. Vyšetřování ukázalo, že příčinou sebevražedného pokusu jsou neutěšené poměry ve vztazích mezi vojáky prvního a druhého ročníku, které vyvrcholily používáním nesprávných výchovných metod, šikanováním, narušováním nočního odpočinku a dokonce snižováním lidské důstojnosti. Tři hlavní pachatelé (dva poddůstojníci a jeden voják) byli postaveni před soud a odsouzeni k nepodmíněným trestům. Přitom se pachatelé hájili tím, že dělali jen to, co sami jako vojáci 1. ročníku

či posluchači PŠ zažili. Neviděli v tom nic špatného, i když ani jim podobné metody v předchozím roce nebyly příjemné. Podřízení jejich jednání pocítovali jako úmyslné zesměšňování a šikanování, vyvolávalo v nich nechut k vojenské službě. Nesprávné zacházení s nováčky bylo umožněno i nedostatkem pozornosti a kontrolní činnosti ze strany příslušných velitelů. Někteří funkcionáři dostali určité signály o nedostatcích a přesto neúčinně potřebná opatření. K odhalení došlo až při vyšetřování sebevražedného pokusu, protože si nikdo neodvážil stěžovat.

U v. ú. 2498 Pacov varoval velitel po jednom přestupku jednotku, že v případě opakování neudělí příslušníkům jednotky vycházky. Když pak jeden z příslušníků se krátce nato znovu dopustil přestupku, vyřídili si to s ním příslušníci jednotky „dekou“. Iniciátory byli funkcionáři ZO ČSM.

Již krátce po nástupu nováčků v roce 1963 začal desátník Č. některé příslušníky 1. ročníku oslovovat názvem „bažanti“. Nařizoval jim různé úkony ve svůj osobní prospěch, např. čistit boty, donášet jídlo, rozestýlat postel apod. Při výcviku používal neplánovaných cviků – přiskoků, dlouhých poklusů v plynových maskách apod. Byl k podřízeným značně

hrubý. Při jedné příležitosti nechal klusat obsluhu minometu tak dlouho, až vojín M. nepřeskočil příkop a upadl. Desátník Č. k němu přišel a vyjádřil se: „Měl se, chcipák, utopit.“ Když mu jiný voják řekl, že nemá takto jednat, odpověděl: „Drž hubu, zkurvený rekrute.“ Později byl za své jednání kritizován na schůzi ČSM. Desátník Č. reagoval na to vyhrožováním členu praporečnického výboru ČSM, který ho kritizoval, že za to bude těžce pykat. Podobným způsobem zastrásoval i ostatní příslušníky družstva, aby dosáhl toho, že si na něho nebudou stěžovat. Spolu s desátníkem W. se často opíjeli a po návratu na světlici mužstva tropili různé nepřístojnosti.

Svědkové této trestné činnosti uvedli, že oba poddůstojníci vytvořili v jednotce nesnesitelné prostředí a svým násilnickým jednáním předem znemožňovali, aby si podřízení na jejich jednání stěžovali.

Příklady ukazují, do jakých až téměř zrůdných extrémů může dojít svévolí, není-li jí včas a účinně čeleno. O to větší povinnost všech odpovědných funkcionářů je přispět k vytvoření ovzduší nesmiřitelnosti s porušováním zákonnosti právě v oblasti tak citlivé, jako je důstojnost socialistického člověka, příslušníka ČSLA.

Při zvyšování úsilí za upevnění kázně nelze ponechat stranou otázky stavu trestné činnosti. Z poznatků vojenské prokuratury jsme se pokusili poukázat na některé faktory, které stav trestné činnosti negativně ovlivňují. Jde nám o to, aby s tímto stavem byli seznámeni příslušníci velitelského sboru. Bez velitele, který odpovídá za stav kázně a zákonnosti v jednotce či útvaru, nelze organizovat boj proti trestným činům.

Základní směry i prostředky k dalšímu upevnění kázně a zákonnosti stanoví usnesení PÚV KSČ ze 17. 11. 1964. Jde však o jejich dovedení v činnosti všech zainteresovaných orgánů do konce. Na úseku boje proti trestné činnosti nelze pomítnout, že kriminalitu jako společenský jev určité etapy vývoje společnosti nelze vymýtit naráz. Značně škodlivé však bude, nevyužijeme-li možností, které se v současné době nabízejí. To předpokládá znát důkladně stav a postupně, cílevědomě problém trestné činnosti řešit. Podaří-li se například vyřešit alespoň část problémů spojených s trestností 2. ročníku, s recidivou a trestnou činností páchanou pod vlivem alkoholu, dostaneme se o značný kus cesty kupředu.

Jednou z důležitých součástí celkové snahy o upevnění kázně musí být i zvýšení úrovně kázeňské praxe. Naše poznatky dokumentují, že současný stav v uplatňování Kázeňského řádu zaostává za potřebami. Jde o to najít cesty, jak co nejdříve a nejefektivněji prosadit do myšlení a praktického rozhodování velitelů požadavky kázeňského řádu.

Tato otázka by se proto měla stát předmětem vážné pozornosti vojenských teoretiků i praktiků.